

Motion till riksdagen 2013/14:Ub5

av Jabar Amin m.fl. (MP)
med anledning av prop. 2012/13:195

Minskade krav på dokumentation i skolan

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Motivering – Minskad administration och dokumentation	2
3.1	Dokumentation som stöd för lärande och utveckling	3
3.2	Dokumentationsförfarandet	4
3.3	Nationella prov	4
3.3.1	Provens syfte	4
3.3.2	Forskningsbaserad bedömning	5
3.3.3	Antalet prov	6
3.4	Skolväsendets profession	6
3.5	Nya arbetsuppgifter med tydliga syften	7
3.6	Avlasta lärare från administrativ börda	7
3.7	Fler vuxna i skolan	8
3.7.1	Pedagogisk personal	8
3.7.2	Bibliotekarier	8

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dokumentation och administration primärt ska syfta till att stimulera elevernas utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att göra en översyn av föreskrifter och allmänna råd kopplade till skolornas dokumentationsförfarande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lärare bör ägna sig åt dokumentation och administration endast då det finns ett tydligt pedagogiskt syfte.

3 Motivering – Minskad administration och dokumentation

De senaste åren har präglats av en kraftig utökning av lärarnas administrativa arbetsuppgifter. Lärarna har att hantera nationella prov, betyg, individuella utvecklingsplaner, åtgärdsprogram, omdömen, rapporter och utvärderingar etc. Dessutom har rent administrativa och elevvårdsrelaterade arbetsuppgifter, som saknar koppling till det pedagogiska arbetet, tillkommit. En lärare kan idag behöva använda en del av sin tid till schemaläggning, betygsadministration eller tekniskt underhåll; de kan också behöva rycka in som extra resurs då elever är i behov av samtal eller annat hälsovårdsrelaterat stöd. Detta är en konsekvens av att andra personalgrupper har minskat eller försvunnit från skolan.

Skolverket har kartlagt grundskollärares tidsanvändning.¹ I studien framgår att många lärare upplever att de inte hinner planera sin undervisning i önskvärd omfattning. Studien visar att lärarna i genomsnitt använder 34 procent av sin arbetstid till att genomföra undervisning. Bara omkring 10 procent används till att planera undervisningen. Lärarna anser att för mycket tid behöver vikas för administration och dokumentation. Studiens deltagande grundskollärare anger också att de önskar mer tid för planering och reflektion.

Läraryrket har visat att under en vanlig skolvecka förfogar läraren över knappa fem timmar till för- och efterarbete.² Det motsvarar ca en kvart per lektionstimme. En väl genomförd lektion förutsätter att läraren har möjlighet att förbereda sig ordentligt. Hon eller han behöver plocka fram relevant material och anpassa det till eleverna, skapa övningar, skriva presentationer, förbereda pedagogiska framställningar och diskussionsunderlag m.m. Nu vittnar lärare om att tid för detta saknas. Lärare undervisar idag ungefär lika

¹ Lärarnas yrkesvardag – en nationell kartläggning av grundskollärares tidsanvändning, Skolverket 2013.

² Låt lärare vara lärare, Läraryrket 2013.

mycket som de förväntades göra i slutet av nittioalet. Sedan dess har nya arbetsuppgifter i strid ström tillkommit, trots att andra arbetsuppgifter inte har försvunnit. Den här utvecklingen leder till att lärarna har mindre tid till att utöva sitt kärnuppdrag vilket sannolikt får konsekvensen att kvaliteten på undervisningen blir sämre. Den ständigt ökande dokumentationsbördan är också ett resultat av en politisk strävan att kontrollera lärarnas yrkesutövning. Det är – i sin tur – en indikation på att lärarkåren inte åtnjuter fullt förtroende från politiker och myndigheter. Bristande förtroende är en bidragande orsak till läraryrkets minskade status, med konsekvenser som eftersläpande löneutveckling och lågt söktryck till lärarutbildningarna.

Den borgerliga regeringen har till viss del insett sina misstag. Den har nu, efter påtryckningar, aviserat att den avser minska dokumentationsbördan något. I proposition 2012/13:195 framgår att regeringen avser avskaffa kravet på skriftliga individuella utvecklingsplaner i grundskolans årskurs 6–9. Vidare föreslås att de skriftliga individuella utvecklingsplanerna i grundskolans årskurs 1–5 fortsättningsvis ska upprättas en gång per läsår, istället för varje termin så som idag sker. Regeringen har också aviserat att man avser reformera tillämpningen av åtgärdsprogram.

Detta är flera steg i rätt riktning men åtgärderna är inte tillräckliga. Avgörande för den svenska skolans möjligheter att erbjuda barn och ungdomar en bra utbildning är att lärarkåren får möjlighet att arbeta under goda villkor. Om administrationsbördan minskas får lärarna tid att utöva sitt yrke. Minskad administration och dokumentation innebär att lärare får större frihet i sin yrkesutövning, vilket stärker yrkets attraktionskraft. En lärare ska inte digna under en börda av administrativa uppgifter. Lärarna ska huvudsakligen undervisa, allt annat är ett slöseri med resurser.

3.1 Dokumentation som stöd för lärande och utveckling

Skolans uppdrag är att hjälpa eleverna att nå kunskap, förmågor, insikter och värden. Det betyder att endast dokumentation och administration som tydligt syftar till att stimulera elevernas utveckling bör prioriteras. Pappersexercis, i syfte att vara myndigheter och politiker till lags, kan inte anses vara den mest angelägna sysselsättningen för lärarkåren. Således bör inte sådana arbetsuppgifter vara prioriterade för landets lärare.

Bedömningsarbete är däremot en central del av skolans verksamhet. För att det ska ske så effektivt som möjligt måste bedömningsarbetet vila på vetenskaplig grund. Forskning visar att effektivt lärande förutsätter att elevernas läroprocesser synliggörs. Synligt lärande gör att läroprocesserna blir begripbara för eleven samtidigt som läraren får respons på undervisningsmetodikens effektivitet. Det bidrar till att eleven får förståelse för sin kunskapsutveckling, och läraren får värdefull återkoppling på hur undervisningsmetoderna fungerar.

Ibland måste kunskap och utveckling dokumenteras för att det ska bli tydligt hur eleven förhåller sig till kunskapsmålen. I sådana fall fyller dokument-

Fel! Okänt namn på

ationsarbetet en funktion. I dag vittnar många lärare om att dokumentationsbördan blivit alltför stor. De ständigt ökande pålagorna har fått en tydligt negativ effekt för elevernas utveckling eftersom lärarna inte har tid att i tillräcklig utsträckning förbereda sin undervisning.

Miljöpartiet de gröna anser att endast dokumentation med tydliga pedagogiska syften bör prioriteras. Även fortsättningsvis behöver resultatet av lärarnas pedagogik utvärderas, men syftet ska alltid vara att främja elevernas utveckling, snarare än att förse skolmyndigheter med ett orimligt stort antal uppgifter av skiftande karaktär. Vad som här har anförts om att dokumentation och administration primärt ska syfta till att stimulera elevernas utveckling bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.2 Dokumentationsförfarandet

Dokumentationskraven har de senaste åren utökats kraftigt. Dessutom ställs det krav på hur dokumentationen ska upprättas. Detta får till följd att den enskilda läraren drunknar i papper, matriser och blanketter. Miljöpartiets olika förslag syftar till att underlätta för lärare att utföra sitt kärnuppdrag och den sammantagna effekten av förslagen är att lärarnas status och autonomi stärks. Med en stark lärarprofession kan vi lita till lärarnas förmåga att dokumentera elevernas utveckling på ett effektivt och rättssäkert sätt. Därmed minskar också behovet av att kontrollera lärarnas yrkesutövning.

Skolverket bör få i uppdrag att göra en översyn av föreskrifter och allmänna råd kopplade till skolornas dokumentationsförfarande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3 Nationella prov

Nationella prov är en del av skolans bedömningssystem och bör på samma sätt som undervisningsmetoder och betygssättning vila på vetenskaplig grund. Enligt Skolverkets riktlinjer har de nationella proven två huvudsyften: de ska dels verka för likvärdighet i bedömning och betygssättning, dels ge underlag för analyser av hur kunskapskraven uppfylls på såväl skolnivå som nationell nivå.

Om de nationella proven utformas på rätt sätt, samt används i rimlig omfattning, kan de också bidra till att ge lärare och elever återkoppling till den undervisning som ägt rum. På så sätt kan de bidra till att synliggöra och utvärdera såväl elevens läroprocesser som lärarens undervisningsmetoder.

3.3.1 Provens syfte

Idag finns emellertid brister kopplade till de nationella proven. Skolinspektionen har sedan 2010 utfört regelbundna kontrollrättningar i syfte att identifiera avvikelser mellan ursprungsrättning och kontrollrättning. Identifikation av avvikelser är en del av arbetet med att åstadkomma en likvärdig bedömning

och betygssättning över landet. Den senaste kontrollrättningen,³ som genomfördes våren 2013, omfattar 31 800 prov hämtade från 461 grundskolor och gymnasier. Resultatet visar betydande avvikelser mellan ursprunglig rättning och kontrollrättning. Avvikelserna varierar också kraftigt mellan olika skolor. Den skola där de största skillnaderna finns avviker mer än tjugo gånger så ofta i jämförelse med den skola som har minst antal avvikelser. Det är oroande då det visar att bedömningen runt om i landet inte är likvärdig.

Särskilt kraftiga avvikelser står att finna i de nationella provens uppsatsdelar. Till exempel skiljer sig bedömningen åt i 62 procent av de omrättade proven i uppsatsdelen i gymnasieskolans nationella prov i svenska. Det är naturligt att större avvikelser förekommer i ämnesprovets uppsatsdelar jämfört med i kortsvarsdelarna. Vid Skolinspektionens analyser används därför en vidare tolkning för vad som i uppsatsdelarna anses som acceptabla avvikelser. Trots detta uppstår stora obefogade avvikelser i de nationella provens uppsatsdelar. Skolinspektionen gör därför bedömningen att uppsatsdelar fungerar dåligt som verktyg för att för att uppnå likvärdighet. Myndigheten anser att proven skulle bli mer likvärdiga om uppsatsdelarna lyftes ur de nationella proven. Men de anser samtidigt att uppsatsdelarna av andra skäl är viktiga.

De nationella proven tenderar att användas utifrån olika syften. En anledning är sannolikt att Skolverkets beskrivning av provens syfte inte överensstämmer helt med de syften som regeringen fastslagit i skolförordningen.⁴ I skolförordningen anges inte likvärdighet som ett syfte för de nationella proven. Som en följd av olika tolkningar av hur de nationella ämnesproven ska användas skapas en osäkerhet som riskerar att leda till minskad likvärdighet. Om de nationella proven används utan att ha tydlig förankring i forskning kan de få motsatt effekt i förhållande till avsikten.

Regeringen ska noga följa utvecklingen av hur de nationella proven används. Miljöpartiet anser att de nationella provens syfte måste tydliggöras. Det ska göras med stöd i aktuell forskning. Provens syfte bör också vara lika i såväl skolförordning som Skolverkets riktlinjer. Om provens viktigaste syfte är att stödja likvärdigheten bör Skolverket få i uppdrag att utreda huruvida uppsatsdelarna bör ingå i de nationella proven. Vad som här har anförts om de nationella provens syfte och utformning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3.2 Forskningsbaserad bedömning

Det är viktigt att lärarna har förmåga att – med förankring i aktuell forskning – bedöma sina elever. Lärare ska ha möjlighet att kontinuerligt delta i fortbildning med syfte att bedömning och betygssättning ska utvecklas till att bli mer likvärdig. Lärarutbildningen behöver också stärkas på detta område.

³ Olikheterna är för stora – omrättning av nationella prov i grundskolan och gymnasieskolan, Skolinspektionen 2013.

⁴ SFS 2011:185, 11 kap. 10 §, Nationella prov ska användas i de ämnen och årskurser som anges i 21 § för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och, i årskurs 6 och 9, även som stöd för betygssättning.

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiet vill att ett nationellt utvecklingsarbete initieras med syftet att arbetet med bedömning och betygssättning på skolorna ska stärkas. Detta ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3.3 Antalet prov

Förberedelser, utförande, rättning och utvärdering tar väldigt mycket tid och kraft från lärarna. Det sker på bekostnad av lärarens ordinarie pedagogiska arbete så som undervisning, dialog och återkoppling. Regeringen har de senaste åren infört en rad nya nationella prov. Numera skriver eleverna nationella prov redan i årskurs 3, dessutom skriver de prov i samhällsorienterande och naturvetenskapliga ämnen i årskurs 6 och 9. Lärare vittnar om att dessa nya pålagor kraftigt bidrar till lärarnas ökande arbetsbörda.

Miljöpartiet anser att det bör övervägas om antalet nationella prov kan minskas. Då kan tid frigöras för lärare att ägna sig åt sin undervisning, och möjligheterna till dialog och kommunikation mellan lärare och elev ökar. Att minska antalet nationella prov är ett steg i att stärka lärarkårens profession, status och autonomi eftersom den tid som frigörs i stället kan användas på det sätt som läraren bedömer främjar det pedagogiska arbetet. Det gynnar lärare, elever och samhället i stort. Skolverket bör få i uppdrag att utreda om ett minskat antal nationella prov kan bidra till att proven i större utsträckning uppfyller sina syften. Vidare bör det utredas vilka prov som i första hand bör avskaffas. Vid Skolverkets bedömning ska även lärarnas samlade administrativa belastning – och hur den påverkar lärarens pedagogiska arbete – beaktas.

Vad som här har anförts om att Skolverket ska utreda om antalet nationella prov kan minskas bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.4 Skolväsendets profession

Regeringens reformer inom skolområdet är ofta knapphändigt utredda och i regel hastigt implementerade. De pedagogiska effekterna är tveksamma, men reformerna har bidragit till att lärarnas administrationsbörda dramatiskt har ökat. Regeringen tillsatte 2012 en utredning med uppgift att bedöma när reformer på skolområdet kan förväntas få effekt. Utredaren skriver i sitt delbetänkande⁵ att reformer på skolområdet tar tid, och att det av den anledningen inte är möjligt att förvänta sig positiva resultat tidigare än 2020. Som regeringens uppdrag är formulerat har utredaren endast haft att bedöma reformer som beslutats 2007 eller senare. Hur andra reformer hade utfallit går endast att spekulera i. Regeringen har vid flera tillfällen kritiserats för att inte i tillräcklig grad låta skolans profession styra riktningen för reformarbetet. Regeringens egen utredare konstaterar i betänkandet⁶ att det nya betygssystemet inte vilar på tung forskningsbakgrund utan är ett resultat av ideologiska över-

⁵ Det tar tid – om effekter av skolpolitiska reformer, SOU 2013:30.

⁶ Ibid.

väganden. Skolans verksamhet ska vila på vetenskaplig grund, därför är det viktigt att oberoende expertis redan vid inledningen av ett reformarbete får stort utrymme.

Miljöpartiet anser att skolprofessionen ska vara styrande vid överväganden som rör huruvida nya reformer behövs, och hur de i så fall ska konstrueras och implementeras. Vad som här har anförts om den pedagogiska professionens roll vid reformer på skolområdet ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.5 Nya arbetsuppgifter med tydliga syften

Miljöpartiet anser att inga ytterligare dokumentationskrav eller administrativa arbetsuppgifter bör införas, om de inte i förväg har varit föremål för utredning om huruvida åtgärdernas pedagogiska effekt är tillräckligt stark för att motivera införandet. Det måste också vara klarlagt hur ytterligare pålagor påverkar lärarnas arbetsbelastning. Vidare ska syftet med nya arbetsuppgifter vara tydligt, och den pedagogiska effekten ska vara uppenbart positiv. Fördelarna måste tydligt överväga nackdelarna.

Nya administrativa pålagor för lärare bör i förväg utredas, implementeras varsamt, samt vara föremål för professionell uppföljning och utvärdering. Vad som här har anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.6 Avlasta lärare från administrativ börda

När ansvaret för lärarnas tjänster i början av nittioalet skiftade från stat till kommun avskaffades skolans regelstyrning till förmån för s.k. mål- och resultatstyrning. Den minskade regleringen av skolan har lett till ett tydligt decentraliserat beslutsfattande vilket fått till följd att skolans huvudmän har större möjlighet att forma sin skola utifrån lokala förhållanden. Flera skolaktörer har skapat en fauna av olika skolor, och det finns numera utrymme för eleven att finna en skola som passar just hans eller hennes individuella behov. Decentraliserat beslutsfattande leder också till att beslut i högre grad fattas nära dem besluten berör. De senaste årens utveckling har således fört mycket gott med sig. Men utvecklingen har också negativa sidor. En del huvudmän har använt sin nyvunna frihet till att rationalisera skolan vilket, i vissa fall, fått konsekvensen att färre anställda sköter en större del av skolans verksamhet. Det förekommer till exempel att administrativ personal minskar, medan de arbetsuppgifter som ändå måste utföras fördelas på lärarna. Detta leder till att lärarna tvingas använda en del av sin tid till administrativa uppgifter, som schemaläggning, fakturahantering, frånvarorapportering, betygsadministration, posthantering etc. Detta drabbar lärarnas pedagogiska tjänsteutövning.

Lärare ska ägna sig åt dokumentation och administration endast då det finns ett tydligt pedagogiskt syfte, till exempel arbete kopplat till bedömning

Fel! Okänt namn på

och utvärdering av elevprestationer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

3.7 Fler vuxna i skolan

För att skolan ska fungera behövs olika specialkompetenser, var och en med sina olika ansvarsområden, till exempel elevhälsa, bibliotekarier, vaktmästare, kökspersonal etc. Att det finns god tillgång till yrkesgrupper som hanterar skolans vardagliga verksamhet är viktigt för att lärarna ska ha möjlighet att fokusera på sitt pedagogiska uppdrag. En mångfald av olika yrkesgrupper i samarbete skapar förutsättningar för bästa tänkbara skolmiljö.

3.7.1 Pedagogisk personal

Studie- och yrkesvägledare, specialpedagoger och fritidspedagoger fyller en viktig pedagogisk funktion i skolan. De senaste åren har tillgången till de här yrkesgrupperna blivit sämre, vilket har drabbat såväl lärare som elever. Miljöpartiet vill se till att tillgången till de här yrkesgrupperna förbättras. Därigenom avlastas också lärarna.

3.7.2 Bibliotekarier

Ett bibliotek är inte ett bibliotek om det endast innehåller en samling böcker. Det väsentliga är att det i biblioteken finns utbildad personal att tillgå. Eleverna behöver bibliotekarier som hjälper dem att omvandla information till kunskap. Vi anser därför att skollagen, i den del som rör tillgång till skolbibliotek, ska formulera krav på att biblioteken även tillhandahåller för ändamålet utbildad personal. Detta bidrar till minskad arbetsbelastning för lärare.

Stockholm den 2 oktober 2013

Jabar Amin (MP)

Esabelle Dingizian (MP)

Peter Rådberg (MP)

Agneta Luttröpp (MP)